

Redactioneel

Wie geen vreemdeling is in het Jeruzalem der universiteiten, weet dat er druk op de medewerkers uitgeoefend wordt om te produceren; om te publiceren, betekent dat meestal. En al is die druk wellicht niet altijd concreet aantoonbaar, ze wordt in ieder geval vaak ervaren.

Hoe je ook over de effecten van deze ontwikkeling mag denken -gemeten bijvoorbeeld naar wetenschappelijke, maatschappelijke of menselijke maten-, een resultaat lijkt onmiskenbaar: er verschijnen steeds meer proefschriften. Ook op het terrein van de didactiek van het moedertaalonderwijs en van de opleiding tot leraar in de moedertaal. En dat betekent weer dat *Spiegel* aandacht moet besteden aan die publikaties, ook al is het tijdschrift niet in eerste instantie opgezet om onderzoeksverslagen te recenseren; de redactie publiceert die liever.

Deze aflevering van *Spiegel* is grotendeels gewijd aan recent verschenen dissertaties. Kennelijk heeft de redactie iets te lang geaarzeld bij de beslissing zo'n "thema-nummer" te maken: één bespreking is daardoor wel erg lang in portefeuille gebleven, terwijl de aanwezige voorraad niet in een nummer "weggewerkt" kon worden.

In het openingsartikel beschrijft Dana Constandse op aanstekelijke wijze, hoe de uitkomsten van een promotie-onderzoek, i.c. van Jaap Vedders *Oriëntatie op het beroep van leraar*, de basis kunnen vormen voor een verandering in de opleiding. Ze geeft aan waarom de afdeling Nederlands van het PDI een deel van de zogenaamde 1-1-opzet heeft overgenomen en welke aanpassingen daarbij doorgevoerd zijn. Zowel studenten als docentenbegeleiders komen uitvoerig aan het woord over hun ervaringen; ook een leerling uit het voortgezet onderwijs verschijnt in beeld. Constandse concludeert dat het onderdeel 1-1 beslist door alle leraarsopleidingen in één of andere vorm kan worden overgenomen en dan zeker positief zal worden beoordeeld door studenten en docenten. Tegelijkertijd waarschuwt ze dat dat dan wel implicaties zal hebben voor het hele programma. In die richting wijst ook de opmerking van leerling Harrie, die meldt dat hij minder bang was om zijn mond

open te doen dan in de klas.

In *Spiegel* 3 (1985), nummer 2 schetste Piet Hein van de Ven een set van concepten, waarmee mogelijk de geschiedenis van een schoolvak als Nederlands te beschrijven zou zijn. In deze aflevering past hij die toe op een dissertatie op het gebied van de geschiedenis van het moedertaalonderwijs in (Belgisch) Limburg (1830-1914). Na een uitvoerige samenvatting onderneemt hij een poging die geschiedenis te "herschrijven" in termen van zijn concepten; dat levert nieuwe inzichten in de complexe relaties tussen schoolvak en maatschappelijke context. Beschroomd constateert Van de Ven dat hij niet met een onzinnige exercitie is bezig geweest: een uitnodiging aan anderen, om zijn voorbeeld te volgen?

Veel onderwijsgegenden, vooral in het basisonderwijs, zullen zo zachtjes aan aan den lijve ervaren, dat het leesonderwijs tot een speerpunt in het overheidsbeleid gemaakt is. Dat geldt even goed voor de "ondersteuners" van het onderwijs, die begrijpelijkerwijs ook bij het onderwijsonderzoek te rade gaan: wat levert dat voor resultaten op, op basis waarvan het leesonderwijs verbeterd kan worden? Vanuit dat perspectief bestudeerde Marjan Werts het proefschrift van Aarnoutse over *Begrijpend lezen in de basisschool*. Ondanks waardering voor het onderzoek als onderzoek loopt dat uit op een teleurgestelde reactie: als leerplanontwikkelaar is ze nog niet veel verder.

Leesonderwijs in het voortgezet onderwijs: onvermijdelijk raakt dat aan problemen van literatuuronderwijs; volgens Wam de Moor -in zijn bespreking van *Lessen in literatuur* (Flippo) en *Het literatuuronderwijs Duits* (Thijssen)- lange tijd voor de moedertaaldidactiek het Sperrgebiet waar men als emanciperend taalonderwijzer maar beter buiten kon blijven. Hoewel De Moor duidelijk maakt dat beide onderzoeken geweldig veel informatie opleveren over literatuuronderwijs, informatie die het bestuderen ten volle waard is, laat hij in het midden of het Sperrgebiet daardoor opgeheven wordt of tenminste ingeperkt.

Op zijn beurt onderzocht Sjaak Kroon het "mijnenveld" van de grammatica in het onderwijs Nederlands; daarnaast besteedde hij ruimschoots aandacht aan communicatie-onderwijs. In zijn bespreking van het onderzoeksverslag concludeert Helge Bonset dat Kroons resultaten een solide basis vormen voor verder onderzoek van het moedertaalonderwijs. Ook voor leraren acht Bonset Kroons onderzoek van groot belang, al constateert hij met spijt dat de tekstsoort proefschrift per definitie niet op de onderwijspraktijk gericht is. Bonset eindigt dan ook met een oproep aan Kroon om zijn resultaten voor leraren Nederlands samen te vatten. Aanwijzingen voor hoe dat zou moeten gebeuren, laat Bonset niet achterwege.

Een Bericht over de werkgroep Kinder- en jeugdliteratuur multidisciplinair besluit deze aflevering.

Soms wordt de vraag gesteld of onderzoek ook oorlog is. De redactie houdt het in deze aflevering maar op een goed geregisseerde vlootshow. Dat levert in de werkelijkheid velen een boeiend kijkspel.

Warnsveld, november 1985.

1. Inleiding

Sinds september 1980 heeft de afdeling Wiskunde van het FUI-Utrecht ervaring opgedaan met de zogenaamde één-één-lessen (verder: 1-1-lessen) als onderdeel van de opleiding tot leraar. Verig jaar is Jasp Vadder geprovoeerd op een beschrijving van de opzet, de uitvoering en de effecten van dit opleidingselement (1). Daarbij heeft hij een antwoord gegeven op de vraag wat studenten van een 1-1-periode kunnen leren en hoe alle betrokkenen deze lessen evalueren. Zijn conclusies luiden onder andere dat het onderdeel geschikt is om de studenten te laten oefenen in reflecteren in niet te complexe situaties en dat het contact van de student met een leerling en diens leerstof in de eerste periode van de opleiding tot leraar de pendel theorie-praktijk bevoordert (pag. 160-161). Op grond van deze uitkomsten worden andere lerarenopleiders dan kunnen besluiten of ze dit onderdeel in het curriculum op willen nemen.

Wij medewerkers van de afdeling Nederlands van het FUI hebben een deel van de 1-1-opzet overgenomen. In dit artikel wil ik van-gave welke overwegingen ons daartoe hebben gebracht en wat onze bevindingen daarbij zijn. Eerst beschrijf ik daartoe zeer summa- de wijze waarop dit onderdeel bij onze wiskunde-collega's is uit-gevoerd en hoe de afdeling Nederlands ertoe kwam de het in haar curriculum op te nemen. Daarna behandel ik uitgebreid de aspecten waarin onze opzet verschilde van die van wiskunde en waarom. Tenslotte volgt dan de evaluatie ervan en de voorzichtige conclusies die ik daaruit maak te mogen trekken.

Ik hoop dat dit artikel collega's aanzet om de 1-1-opzet ook in hun opleiding een plaats te geven.

2. De 1-1-periode van de afdeling Wiskunde

Tijdens de eerste fase van de opleiding tot leraar geeft elke student een uur per week op een school les aan éénzelfde leer-ling, en wel gedurende zeven à acht weken. Een medestudent geeft

Soms wordt de vraag gesteld of onderzoek ook nodig is. De vraag is of men niet beter af is met de bestaande situatie. In Spierdijk (1982) wordt deze vraag behandeld. Hij stelt dat het onderzoek naar de geschiedenis van het moedertaalonderwijs in Nederland (1814-1914) een poging is om de geschiedenis te "herschrijven" in termen van zijn concepten; dat levert nieuwe inzichten in de complexe relatie tussen schoolvak en maatschappelijke context. Bovendien kan het onderzoek Van de Ven dat hij niet een te minse moeite is bezig geweest: een uithouding aan anderen, om zijn voorbeeld te volgen?

Veel onderwijsgeveenden, vooral in het basisonderwijs, zullen nu nachtjes aan aan dan vijf ervaren, dat het basisonderwijs tot een speerpunt in het overheidsbeleid gemaakt is. Dat leidt eveneens voor de "onderzoekers" van het onderwijs, die begrijpelijkerwijs ook bij het basisonderwijs te rade gaan: wat levert dat voor resultaten op, op basis waarvan het basisonderwijs verbeterd kan worden? Vanuit dat perspectief bestudeerde Marjan Werts het proefschrift van Aarnoutse over Begrijpende Lezen in de basisschool. Ondanks waardering voor het onderzoek als onderzoek loopt dat uit op een teleurgastende reactie: als leerplanontwikkelaar is ze nog niet veel verder.

Basisonderwijs in het voortgezet onderwijs: onvermijdelijk raakt dat aan problemen van literatuuronderwijs: volgens Van de Moer - in zijn bespreking van *Lezen in Literatuur* (Flippo) en *Het Literatuuronderwijs Duitz* (Thijssen) - lange tijd voor de moedertaal didactisch het Sperrgebiet waar men als emanciperend taalonderwijzer maar beter buiten kon blijven. Hoewel De Moer duidelijk maakt dat beide onderzoeken gevoelig veel informatie opleveren over literatuuronderwijs, informatie die het bestuderen ten volle waard is, laat hij in het midden of het Sperrgebiet daardoor opgeheven wordt of tenminste ingeperkt.

Op zijn beurt onderzoekt Sjaak Kroon het "eigenweld" van de grammatica in het onderwijs Nederlands; daarnaast bestudeert hij ruimschoots aandacht aan communicatie-onderwijs. In zijn bespreking van het onderzoeksverslag concludeert Hilde Bosset dat Kroons resultaten een solide basis vormen voor verder onderzoek van het moedertaalonderwijs. Ook voor leraren acht Bosset Kroons onderzoek van groot belang. Al constateert hij het spijt dat de tekstsoort proefschrift per definitie niet op de onderwijspraktijk gericht is. Bosset eindigt dan ook met een oproep aan Kroon om zijn resultaten voor leraren Nederlands samen te vatten. Aanwijzingen voor hoe dat zou moeten gebeuren, laat Bosset niet achterwege.

Een Bericht over de werkgroep Kinder- en jeugdliteratuur multidisciplinair besluit deze aflevering.